

Süryani Kültürü ve Gelecek Perspektifi

Sanat, zanaât, mimari, folklor, ekonomi alanlarında özgün bir yapıya sahip Süryani kültürünün tarihi izlerini Türkiye'de; Antakya, İskenderun, Adana, Malatya, Urfa, Elazığ, Adıyaman, Diyarbakır, Mardin, Van, Batman, Hakkari, Siirt ve Şırnak yörelerinde görmek mümkündür. Süryani kültürü ve bu kültüre bağlı gelişen insan merkezli örf, adet ve ritüeller zengin folklorik özellikler içerir. Bu yapısıyla, her zaman bölgenin sosyo-kültürel kalkınmasına da katkı sunmuştur.

Antik Mezopotamya kültürünün verileriyle şekillenen Süryani kültürü, Hristiyanlığın doğuşuyla birlikte gelişen unsurların mayası neticesinde yeni bir anlayış potasından geçerek, biçim ve içerik açısından özgün bir değişime uğramıştır. Böylelikle, ana referans kaynağı olarak, Rabb'in Kelamı'na ve ahlaki normlara dönük bir hissiyata ve hassasiyete evrilmiştir. Tarihsel süreç içinde, **“İnsan, hak ve hakikate doğrulukla, yaratılanlara da ahlakla davrandığında insan olur”** gerçeğini deneyimleyerek kavrayan bu kültürün kalem ve kelam erbabları, bizlere zengin bir literatür ve sınırsız bir miras bırakmış, ruhsal farkındalıkla, sosyal düşüncenin gelişimine hizmet etmiştir.

Bu bağlamda, cehalet içinde yaşanan hayata hiçbir değer vermeyen ve ölümsüzlük için devamlı bilimi arayan Bağdat doğumlu ünlü sosyal bilimci Malfono Yuhanun Bar Adi (893-974) bu tarihsel erbab ve şahsiyetlerden sadece birisidir. Üstad Yuhanun Bar Adi, insana, genel ahlakın temelini oluşturan bireysel bütünlük çerçevesinde rasyonel bir tarz geliştirmesini önermektedir. Bu bağlamda şöyle der; **“İnsan bilgi ve akıl ile aşamalı olarak kötü alışkanlıklarından sakınmalı, arzularına ve şehvî isteklerine hâkim olmalı ve en yüksek mertebeye ulaşmaya çalışmalıdır. Bunun için, etik ahlak kurallarını ve bunun siyasetini öğrenip bilginlerle ilişki kurmaya çalışmalıdır.”**

Aynı konuda yapacağı seçimlere ve tercihlere bağlı olarak insanın iyiye ulaşabileceğini ifade ederken de şunları dile getirir: **“İnsanoğlu, ahlak konusunda yazılmış kitapları okumayı kendisi için süreklilik arz eden etik bir kural haline getirmelidir. Ahlak ve ahlak siyaseti ile davranış konularında kaleme alınmış eserleri incelemelidir. Yüce şahsiyetlerin, kullanılmasını emrettiği şeyleri kullanmalı, kadim bilgelerin uygulayın dediklerini uygulamalıdır. Az da olsa yazı sanatını ve şerh kabiliyetini kazanmalı, kendisini zarafet ve hitabet ile donatmalı ve nihayet âlim ve bilge kişilerle irtibat halinde olarak, daima sağduyulu ve saygın bireyler yetiştirmelidir.”**

Süryani geleneğiyle yetişmiş Üstad Yuhanun Bar Adi'nin buyruklarından da anlaşılacağı üzere, uygarlık ve insanlık tarihinde özgün ve önemli bir geçmişe sahip olan Süryani kültürü, bölgenin ictimai, dini, iktisadi sosyo-kültürel yaşamında açılımcı bir karaktere sahiptir. Tarih boyunca kültürlerarası etkileşimde önemli bir köprü vazifesi görmüştür. Bu kültür, Doğu-Batı düşüncesine, medeniyetin, felsefenin ve akılcılığın gelişmesine katkı sunmuştur. Düşünce dünyasında açtığı bu çığır, Arap dünyasına ve Avrupa'ya dek ulaşmıştır. Antikitenin İslam dünyasına aktarılmasında, bu kültürün rolü ve yadsınamaz etkisi söz konusudur. Başta Arapçaya ve İslam felsefesine sunduğu önemli katkılarla temayüz etmektedir. Coğrafyamızın otokton bir kültürü olarak sorumluluğu erdem bilen bir anlayışla, ortak yaşama devamlı katkı sunmanın çabası içerisinde olmuştur. Yaşamayı ve yaşatmayı amaç edinerek, etkin diğerkâmlığı, toplumsal barışı, dayanışmayı devamlı surette ön planda tutmuştur. Birlikte yaşama kültürünü, iş birliğini, barışı, refahı, istikrarı teşvik etmiştir. Çünkü bu kültür, sadece geçmişin bir kalıntısı değil, bölgenin çoğulcu kimliğine farklı anlamlar katan değerlerin de mirasçısıdır. Var olan tarihi kilise ve manastırlarıyla, ilim ve irfan merkezleriyle bölgenin ekonomik kalkınmasına, ulusal ve küresel ölçekte tanınmasına hâlâ önemli katkılar sunmaktadır. Ancak bu zengin kültürel miras açısından durum böyle olsa da, bir yandan da maalesef kayıtsızlığı besleyen bir maduniyet içerisine sürüklenmiştir. Tarihteki bütün olumlu rollerine karşın, Doğu kültürünü besleyen üretken damarlardan biri iken, tarihsel olaylar, sosyo-politik çekişmeler nedeniyle, kıvrıla kıvrıla, büzüle büzüle, bakıma ve desteğe muhtaç bir çeşmeye dönüşmüş durumdadır. Aslında bu edilgen ve kısır durum, eski dönemlerin, tarihsel değişimlerin ve olayların farklı tonlardaki devamıdır. Türkiye'nin ve küresel çaptaki evrensel mirasın bir parçası olan bu kültürün devamlılığının sağlanması ve korunması, pek çok bileşene bağlı olsa da öncelik, öz (ana)yurdunda daha çok tanınması, anlaşılması ve sahiplenilmesindedir. Bu da ancak toplumsal algıya katkı sunacak yeni farkındalıklar yaratmakla mümkündür. Özlü bir sözde denildiği üzere, **“Farkındalık, öksüz bilginin annesi”**dir. ¹

Dolaysıyla burada temel amaç, yitik ve örtük öğeleriyle Antik Mezopotamya'nın ruhunu günümüze taşıyan bu kadim kültürü beslemek ve güçlendirmek olmalıdır. Bu ruhun

¹ Literatürde, mevcut olan fakat henüz fark edilememiş bilgiye “öksüz bilgi” denir. Herhangi bir bilgiyi fark edip kullanmaya başladığımız anda o bilgi artık bizim için öksüz bilgi olmaktan çıkar. Bu yüzden asıl mesele bilmek değil fark etmektir. Çünkü insan bildiğinin farkında değilse, o bilginin hiçbir faydası yoktur.

sönmemesi için farklı gayretlere ihtiyaç vardır. Bu kültürün korunması, sahiplenilmesi, geleceğe aktarılması, sadece onu taşıyanların ve sevenlerin sorumluluğu olmamalıdır. İnsanlığa ve evrensel kültüre karşı sorumluluk taşıyan her bireyin, bu kültürün yaşatılması hususunda duyarlı olması gerekir. Zira bu kadim kültürün tarihsel arka planda taşıdığı ruhun anlaşılması, özgün şekilde tanınması, bilinmesi ve sahiplenilmesiyle doğru orantılıdır. Dolayısıyla bu kültürün doğduğu topraklarda bulunan yerel yönetimlerin ve üniversitelerin göstereceği hassasiyet ve yapacağı bilimsel çalışmalar, adeta kurumakta olan bir ağaca su verme işlevini yerine getirmiş olacaktır. **Onun için bu kadim kültürün varlığı ve gelecek perspektifi, şefkatli farkındalıktan türeyen insani dokunuşlarla, pozitif yaklaşımlarla geliştirilecek yeni alternatiflerle paralel seyretmelidir.** Sosyo-kültürel ve bilimsel yöntemlerle mevcut durum tedavi edildiği takdirde, göze çarpan kayıtsızlık ve edilgenlik, pozitif bir gidişata evrilmeyle kalmayacak, günden güne artan bir ilgiye dönüşecektir. Bu durumun da bölgedeki çoğulcu yapının kültürel etkileşimine katkı sunacağı muhakkaktır.

Günümüzün koşullarında küresel işleyiş içinde güçlü bir konum elde etmenin yolu yerelden ve farklılıklardan başladığına göre, bu güçlenmenin bölge ve ülke için ne anlam ifade edeceği izaha bile muhtaç değildir. Çünkü Mardin yöresi Süryani kültürü bakımından adeta bir sosyal laboratuvar gibidir. Süryani dili hem kilise, hem halk dili olarak bu coğrafyada hâlâ kullanılmaktadır. Dünya çapında dikkat çeken bu değer önemsenerek somut çabalarla desteklenmesi halinde, bölgenin sosyo-ekonomik, sosyo-politik ve sosyo-kültürel devinimine farklı bir katkı sunacağı aşîkârdır.

Öte yandan bilginin ışığını taşıyanların hayata ve insanlığa karşı da sorumlulukları vardır. Amaç ve araçların birbirine karıştırıldığı günümüz koşullarında gelecek için yapılabilecek en büyük iyilik, insanların gelişmesine ve dönüşümüne tamamlayıcı katkıda bulunmaktır. Bunun yolu da kuşkusuz ki, kültürel ve bilimsel çalışmalardan geçmektedir.

Üretimde birleşme ve yapılanlara katkı sunma bağlamında denilir ki; **“Birisi size gübre atıyorsa, siz de o gübrenin üstüne tohum atın.”**

Başarmak yegâne yol olmalıdır. Ancak bu inançla ruhumuzun samimiyetine kavuşabiliriz. Geleceğe atılan iyilik tohumlarının, eksik de olsa, samimi olduğunda, etki yapacağından kimsenin kuşkusu olmasın. Çünkü samimi çabalarla kültürel yarar için

sunulan her katkı, bereketiyle beraber geri dönecektir. Kültürel ve bilimsel çalışmalara katkı sunmakla, insan bir başkasına değil, öncelikle kendisine iyilik yapar. İyiliğin elinden tutmak pozitif enerji ve güç demektir. İyilik ayağa kalkmazsa, yürüyüş devam etmez. Yapılan son bilimsel araştırmalar neticesinde, küçük bir iyilik yapmanın dahi, kişinin kalbine belirli bir neşe ve huzur getirdiği ve hem iyiliği yapanın hem de iyiliği görenin üzerinde olumlu etkileri olduğu kabul edilmiştir.

Unutulmamalıdır ki bütün kültürler, insanlığın esrarını anlatır. Ancak, aslına ve özüne dönmeyen insan da yok olmaya mahkûm olur. Hiçbir toplum kendisine ait olmayan, kendi öz kültüründen çıkmayan bir düşünce tarzıyla uzun süre yaşayamaz. Her toplum kendi öz kültüründen yola çıkarak ve evrensel olanla alışveriş içerisinde bir düşünce geliştirebilirse, sosyal uyum ve toplumsal huzur anlam bulur ancak. Bu düşünce tarzı, kendi hâkimiyetini tesis etmeye, diğerlerini yok etmeye değil, sosyal adalete, barışa, hakkaniyete, karşılıklı beslenmeye, var etmeye hizmet eden bir temas biçimi şeklinde gelişmelidir. Çünkü kâinattaki her şey hayatın anlamını anlamaya destekçi olduğu müddetçe faydalıdır.

Süryani kültürü gibi kadim bir ruhu yaşatmaya çalışmak, bu uğurda çaba gösterenlerin cesaretlerini beslemek, gelecek kuşaklar adına önemli ve anlamlı bir katkı olacaktır. Çünkü ruh ufku olmadan yapamaz. **Ağaç ancak kökleriyle yaşar. Kökler kurursa, bütün gövde zarar görür. O halde kökler sulanmalı, olumlu güdülenmelere vesile olacak şekilde ufuksuzluğa terk edilmemelidir.** Edebi/yazınsal literatür ön planda tutularak yeni katkılarla desteklenmelidir. Çünkü uygar dünyada ya da yaşamın anlamını kavrayan gelişmiş toplumlarda kültür, hayata bağlılığın temel göstergelerinden birisidir. Öyleyse rasyonel bir sermaye gücü olarak da kabul edilen kültür tarlasına atılmış her yeni tohumu yeşertmek, türlü aşamalarda o tohumu beslemek temel sorumluluk olmalı, bu yöndeki gayretlere de her türlü destek verilmelidir.

Yusuf Beğtaş

Süryani Dili-Kültürü ve Edebiyatı Derneği Başkanı / Mardin